

ЗАЙНЯТІСТЬ ТА БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ

EMPLOYMENT AND UNEMPLOYMENT IN UKRAINE

Ведерніков М.Д.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри управління персоналом і економіки праці,
Хмельницький національний університет

Станіславов Д.М.
студент,
Хмельницький національний університет

Зайнятість населення являє собою діяльність частини населення щодо створення суспільного продукту (національного доходу). Саме у цьому полягає її економічна сутність. Зайнятість населення – найбільш узагальнена характеристика економіки. Вона відбиває досягнутий рівень економічного розвитку, внесок живої праці в досягнення виробництва. Зайнятість об'єднує виробництво і споживання, а її структура визначає характер їхніх взаємозв'язків.

Ключові слова: ринок праці, робоча сила, економічно активне населення, трудові ресурси зайнятості, безробіття.

Занятость населения представляет собой деятельность части населения относительно создания общественного продукта (национального дохода). Именно в этом заключается ее экономическая сущность. Занятость населения – наиболее обобщенная характеристика экономики. Она отражает достигнутый уровень экономического развития, вклад живого труда в достижение производства. Занятость объединяет производство и потребление, а ее структура определяет характер их взаимосвязей.

Ключевые слова: рынок труда, рабочая сила, экономически активное население, трудовые ресурсы занятости, безработица.

The employment of the population is part of the population's efforts to create a social product (national income). It is in this that it is its economic essence. Employment of the population is the most generalized characteristic of the economy. It reflects the achieved level of economic development, the contribution of living labor to the achievement of production. Employment involves production and consumption, and its structure determines the nature of their interconnections.

Key words: labor market, labor force, economically active population, labor resources, employment, unemployment

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Стійке економічне зростання розширює можливості зайнятості, призводить до скорочення безробіття, збільшення продуктивності праці та підвищення доходів працівників. Якщо економічне зростання не супроводжується збільшенням кількості робочих місць, підвищенням продуктивності праці та доходів, користь отримують тільки ті, хто працює, а у цілому відбувається зростання безробіття та збільшення розриву між зайнятими і безробітними. Необхідність усунення подібних деформацій обґрунтовує актуальність дослідження державного регулювання зайнятості в контексті забезпечення стійкого економічного зростання України [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Аналіз зайнятості та

безробіття здійснювали у своїх працях багато науковців: Л.В. Волянська-Савчук, О.В. Чернявська, А.А. Любич, Н.М. Глевацька та ін. Проте сьогодні особливо актуальні та потребують вивчення вказані питання під впливом анексії частини території країни та ведення військових дій у Донецькій та Луганській областях та їхнім впливом на ситуацію на ринку праці України.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Мета статті – здійснити аналіз зайнятості та безробіття, встановити основні тенденції зайнятості та безробіття в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Розвиток економіки будь-якої держави визначається наявними людськими ресурсами, їх здібністю до ефективної праці, а також наявністю умов для її здійснення. Тому можливість займатися ефективною працею, забезпечення зайнятості та її регулювання можна

розглядати як чинник забезпечення стійкого економічного зростання держави [2].

У табл. 1 наведено основні показники ринку праці в Україні.

Із даних табл. 1 можна зробити висновок, що чисельність економічно активного населення в Україні має стійку тенденцію до спадання. Якщо в 2013 р. чисельність економічно активного населення становила 21 980,6 тис. осіб, то вже в 2017 р. – 17 854,4 тис. осіб, тобто за п'ять останніх років чисельність економічно активного населення скоротилася на 4 126,2 тис. осіб. Таке зменшення зайнятих можна пояснити складною економічною ситуацією в країні, це призводить до скорочення виробництва, збільшення бідності, посилення соціальної напруги в суспільстві.

Графічно динаміка економічно активного населення України у віці від 15 до 70 років за 2012–2017 рр. представлена на рис. 1.

Зайняті економічною діяльністю – це особи у віці 15–70 років, які: 1) працювали впродовж обстежуваного тижня хоча б одну годину за наймом за винагороду в грошовому або нату-

ральному виразі; працювали індивідуально (самостійно) на власному (сімейному) підприємстві або в окремих громадян; 2) працювали впродовж 30 годин на тиждень безоплатно на підприємстві, у бізнесі, що належить будь-кому з членів домогосподарства або в особистому селянському господарстві з метою реалізації продукції, що вироблена внаслідок цієї діяльності; 3) були тимчасово відсутні на роботі, тобто формально мали робоче місце, власне підприємство, але не працювали впродовж обстежуваного періоду з незалежних від них особисто обставин (хвороба, відпустка, у тому числі й без збереження заробітної плати з ініціативи адміністрації або за власним бажанням, сезонний характер роботи тощо) [4].

На рис. 2 зображено рівень зайнятості населення за регіонами України за січень-грудень 2017 р.

Аналізуючи дані на рис. 2, можна стверджувати, що рівень зайнятості в регіонах суттєво різниться. Найбільший рівень зайнятого населення зафіксовано у Вінницькій, м. Києві, Харківській та Дніпропетровській областях; най-

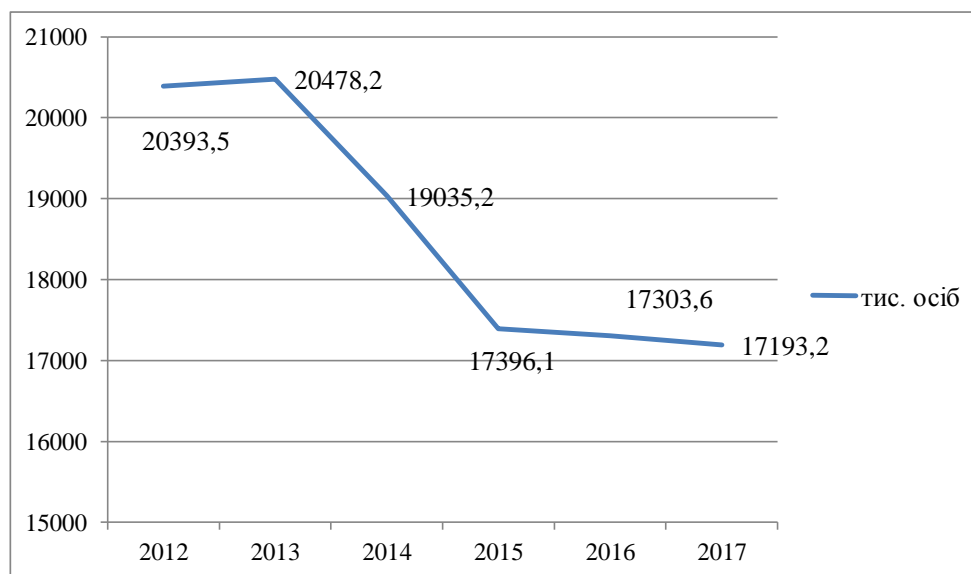
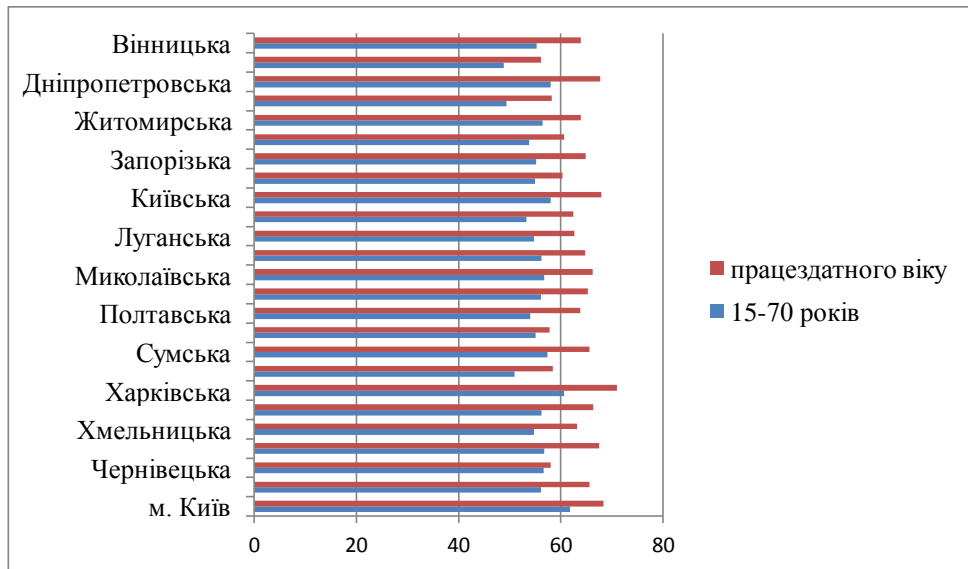

Рис. 1. Динаміка економічно активного населення у віці від 15 до 70 років за 2012–2017 рр.

Таблиця 1

Основні показники ринку праці в Україні [3]

Рік	Економічно активне населення, тис. осіб	в тому числі		Зайняті, тис. осіб	у тому числі	
		Працездатного віку	старше працездатного віку		Працездатного віку	старше працездатного віку
2013	21980,6	20478,2	1502,4	20404,1	18901,8	1502,3
2014	19920,9	19035,2	885,7	18073,3	17188,1	885,2
2015	18097,9	17396,1	701,9	16443,2	15742,0	701,2
2016	17955,1	17303,6	651,5	16276,9	15626,1	650,8
2017	17854,4	17193,2	661,2	16156,4	15495,9	660,5

Рис. 2. Рівень зайнятості населення за регіонами України за січень-грудень 2017 р.

гіршою ситуація є у Сумській, Житомирській, Чернівецькій та Хмельницькій областях. Проблеми ринку праці України можна вирішити шляхом формування продуктивної зайнятості, яка дає змогу забезпечити ефективне суспільне виробництво, задоволення потреб працівників на рівні встановлених законодавством гарантій, забезпечення балансу між попитом і пропозицією робочої сили, відповідність наявної кількості робочих місць та професійно-кваліфікаційної робочої сили, а також зорієнтована на скорочення ручної, непрестижної та важкої праці.

За даними Державної служби статистики, у 2017 р. найбільша кількість населення України була зайнята у таких видах економічної діяльності, як:

- оптова та роздрібна торгівля та ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 21,8%;
- сільське, лісове та рибне господарство – 17,7%;
- промисловість – 15,1%.

Безробіттям називається соціально-економічна ситуація в суспільстві, за якої частина активних працездатних громадян не може знайти роботу, яку вони здатні виконувати, що зумовлено переважанням пропозиції праці над попитом на неї. Хоча й існує думка, що безробіття є стимулятором трудової дисциплінованості і активності працюючого населення, однак соціально-економічні втрати від безробіття настільки значні, що в усьому світі докладається багато зусиль для його мінімізації, і все ж жодній країні не вдається ліквідувати його повністю [5].

Безробітні, за визначенням МОП, – це особи у віці 15–70 років, незареєстровані в державній службі зайнятості, які одночасно відповідають трьом мовам: не мають роботи (прибуткового

заняття), шукають роботу або намагаються організувати власну справу, готові приступити до роботи протягом наступних двох тижнів. До цієї категорії належать також особи, що навчаються за направленнями служби зайнятості, знайшли роботу і чекають відповіді або готуються до неї приступити, але на даний момент ще не працюють.

За українським законодавством безробітними визнаються громадяни працездатного віку, що не мають роботи і заробітку, зареєстровані в органах служби зайнятості, шукають роботу і готові до неї приступити. Як бачимо, офіційна система обліку безробіття в Україні занижує реальні показники, оскільки велика частка безробітних такими не вважаються, тому що вони з різних причин не реєструються в службі зайнятості.

Безробіття – складна і багатоаспектна економічна категорія, що відображає дуже важливі соціально-економічні відносини. Воно характеризується різними аспектами, основними з яких є його види, форми і показники.

Безробіття класифікують за різними ознаками:

- за повнотою обліку безробітних розрізняють безробіття офіційне (зареєстроване Державною службою зайнятості) і реальне (виявлене в результаті обстежень економічної активності населення);
- за характером вияву розрізняють безробіття відкрите і приховане;
- за поширеністю розрізняють безробіття загальне (охоплює всю країну), галузеве (виявляється у певній галузі), регіональне (поширене в певному регіоні).

Безробіття вважають важливим стимулятором активності працюючого населення, але в реальному економічному житті – це велике

суспільне лихо. Воно призводить до найтяжчих негативних соціально-економічних наслідків. Негативні наслідки безробіття такі [6]:

1) соціальні: посилення соціальної напруги; загострення кримінальної ситуації; зростання кількості психічних захворювань; посилення соціальної диференціації; падіння трудової активності;

2) економічні: скорочення податкових надходжень; зменшення ВВП країни; падіння життєвого рівня, втрата кваліфікації безробітними; зростання витрат на допомогу безробітним; скорочення виробництва.

На рис. 3 зображено динаміку рівня безробіття в Україні за 2012–2017 рр.

Як видно з рис. 3, рівень безробіття за досліджуваний період із кожним роком збільшується, винятком можуть слугувати 2013 та 2015 рр. Загалом рівень безробіття в Україні зріс із 7,7% у 2012 р. до 9,9% у 2017 р.

Враховуючи демографічну ситуацію, яка склалася в різних регіонах України, можна передбачити, що за нинішнього рівня створення нових робочих місць і природного приросту населення рівень безробіття в майбутньому набуде ще більшої гостроти.

Основними причинами безробіття в Україні є [7]:

- низький рівень заробітної плати;
- нестабільна політична та економічна ситуація в країні;
- невідповідність системи підготовки фахівців потребам ринку праці;
- перевищення пропозиції робочої сили над попитом;
- неналежні умови праці;
- відсутність перспектив і можливостей поліпшення кваліфікації [4, с. 118].

Структуру безробітного населення України за причинами незайнятості у 2017 році представлено на рис. 4.

Як видно з даних, представлених на рис. 4, найбільшу частку серед безробітного населення займають звільнені за власним бажанням (33,5%), на другому місці – вивільнені з економічних причин (23,9%), наступними причинами є непрацевлаштовані після закінчення загальноосвітніх та вищих навчальних закладів (13,1%), звільнені за станом здоров'я, у зв'язку з виходом на пенсію (13,1%), на останньому місці – демобілізовані з військової строкової служби (0,7%).

Щоб оцінити ступінь впливу безробіття на ситуацію в країні, доцільно провести дослідження економічних і соціальних наслідків безробіття: скорочення обсягів виробництва валового національного продукту; зниження податкових надходжень до державного бюджету; зростання витрат на соціальну допомогу безробітним; знецінення наслідків навчання; масова дискваліфікація; посилення соціальної напруженості; зниження трудової активності.

Для зменшення безробіття в Україні можна запропонувати такі заходи:

- зниження податкового тягаря на оплату праці працівників;
- створення центрів навчання з професій, на які є високий попит на ринку праці;
- активізація інвестиційних процесів для розвитку малого та середнього бізнесу;
- поліпшення системи освіти;

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, широкомасштабна бідність сформувалася в бюджетній сфері та в багатьох стагнующих галузях промисловості. Низький рівень оплати праці працівників цих секторів економіки став головною причиною бідності працюючого населення.

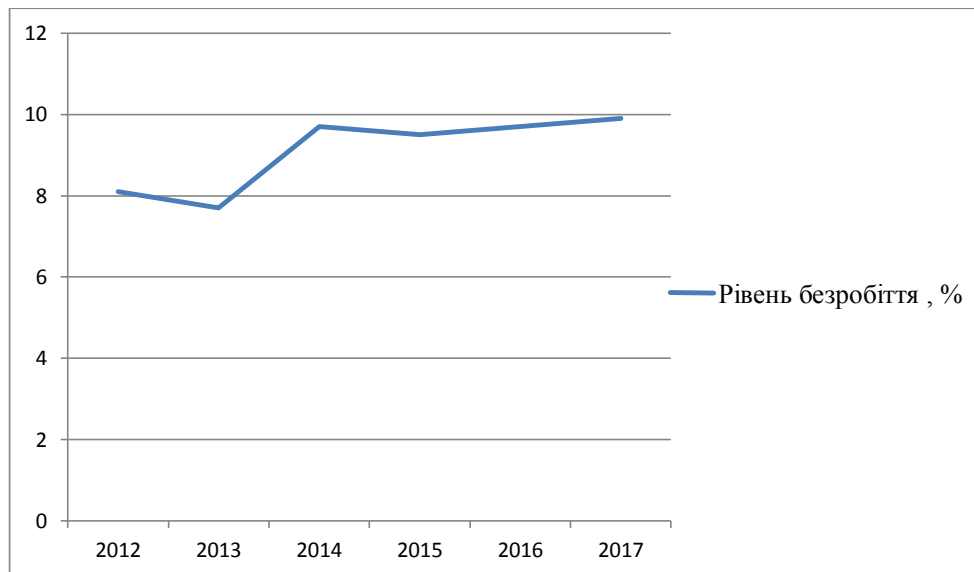
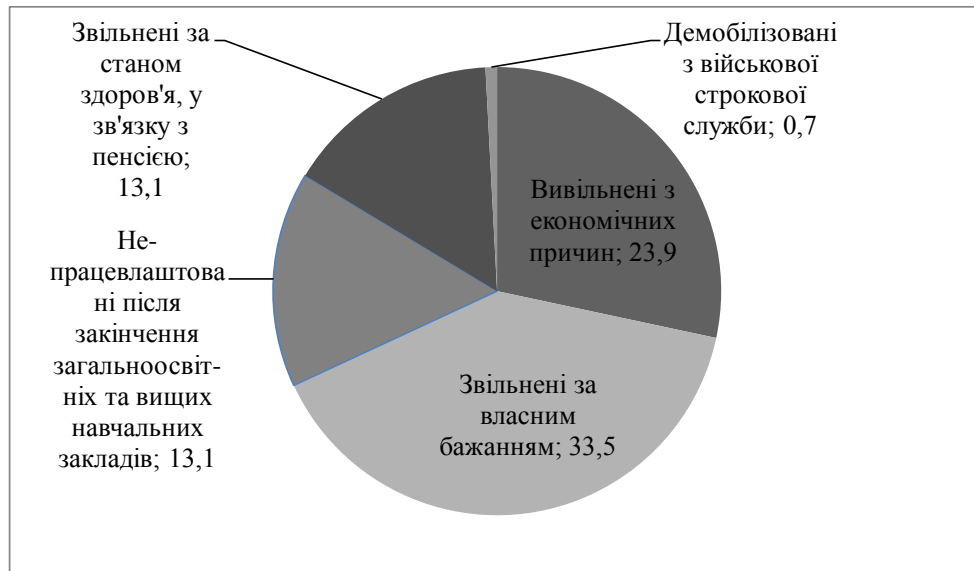

Рис. 3. Динаміка рівня безробіття в Україні за 2012–2017 рр.

Рис. 4. Структура безробітного населення (за методологією МОП) за причинами незайнятості за 2017 р.

Якщо не вжити термінових заходів для реструктуризації економіки, зайнятості й активізації політики доходів населення, то неминучим буде процес наближення споживчих цін національного ринку до світових цін, пов'язаний з інтеграцією національної економіки у світову економічну систему. Рівень життя більшості населення залишається на порозі бідності чи принаймні на рівні невисокого матеріального

достатку з усіма наслідками, що впливають на безпеку країни.

Аналізуючи особливості української бідності, не можна не враховувати характерні для перехідного періоду країни економічні чинники. Це стрімке зростання неформального, тобто не фіксованого офіційною статистикою, сектору економіки, який нині, за різними оцінками, охоплює 50–60% виробництва товарів і послуг.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Волянська-Савчук Л.В., Пітик О.М. Зайнятість в ринковій економіці: понятійний апарат, фактори, основні тенденції для України. *Zbiórartykułów naukowych. Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej "Economy. Zarządzanie. Badania podstawowe i stosowane: wyzwania i wyniki"* (30.05.2017–31.05.2017). Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamondtradingtour», 2017. С. 35–37.
2. Чернявська О.В. Ринок праці: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2013. 522 с.
3. Основні показники ринку праці. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ2007/rp/ean/ean_u/osp_rik_07u.html.
4. Глевацька Н.М., Михайлович В.А. Зайнятість населення України в умовах нестабільної економічної ситуації: основні проблеми і напрями їх вирішення. *Наукові праці КНТУ*. 2010. № 17. С. 183–192.
5. Любич А.А., Самотоєнкова О.В. Економічна активність та зайнятість населення України. *Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень*. 2017. Вип. 3. Ч. I. С. 97–105.
6. Петух В.М. Ринок праці та зайнятість: навч. посіб. К.: Б.в., 1997
7. Трудові ресурси підприємства: сутність, структура та їх вплив на діяльність підприємства / О.О. Бойко, А.В. Ксьоншка, Ю.І. Перемишленікова. *Бібліотечний вісник*. 2015. С. 14-19. URL: https://zenodo.org/record/18070/files/03_2_boyko-6.pdf.